

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЮНОГО ФІЛОЛОГА „ЦІКАВА ГРАМАТИКА”

Укладений
учителем української мови
та літератури
Ганненко Інною Петрівною

ГраMATика

На братика Кіндратика

Розгнівалась ГраMATика.

Погані в нього справи –

Не зна Кіндратик правил.

Та ще й сказав усім

Товаришам своїм:

- Люблю я математику

І не люблю граMATику!

І ось Кіндрат ледачий

Рішати став задачу

Він розв'язати вміє

І першу, й другу дію.

Та як же цікаво,

Це записать словесно?

І ось у кожному слові

Вже помилки готові.

Не вміє він писати,

Ні речень будувати,

І зовсім невідомо –

Куди поставити коми.

Кіндратик як заплаче:

- Оце тобі й задачі:

ГраMATика устала

І так йому казала:

- Не знаючи граMATики,

не втнеш і математики

Хочеш знати граMATику на „відмінно”

Працюй разом з нами за зошитом

„Цікава граматика”

Наш девіз: „Чим важче завдання, тим дорожча перемога”

Цей зошит допоможе тобі

- підвищити грамотність;
- відпрацювати практичні вміння;
- розвинути логічні та творчі здібності;
- розширити лексичний та фразеологічний запас.

За допомогою вправ з ключами ти можеш самостійно

- повторити і систематизувати вивчений матеріал;
- проконтролювати свій рівень знань.

„Секрети мови” містять

- *вправи з ключами;*
- *вправи підвищеної складності;*
- *вправи на повторення;*
- *завдання з розвитку зв'язного мовлення;*
- *кресворди.*

Пи

учень _____ *класу*
(учениця)

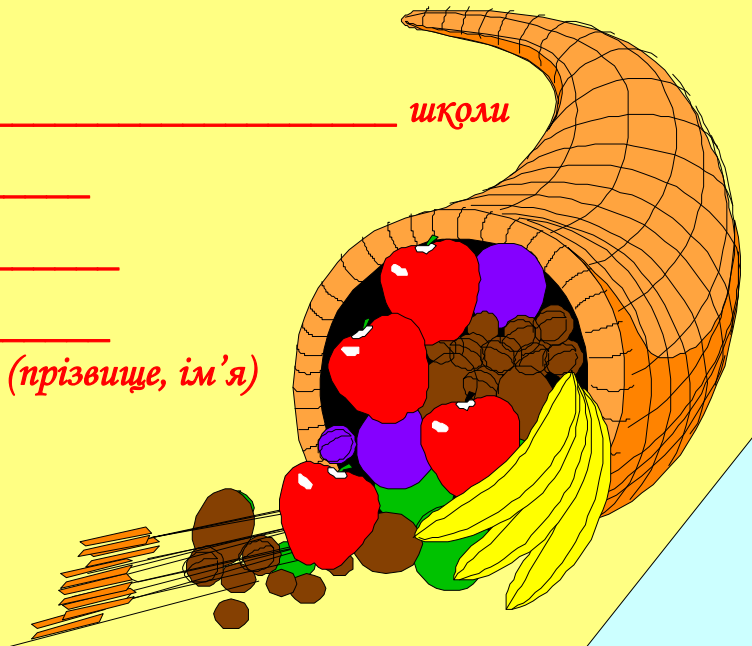
_____ *школи*

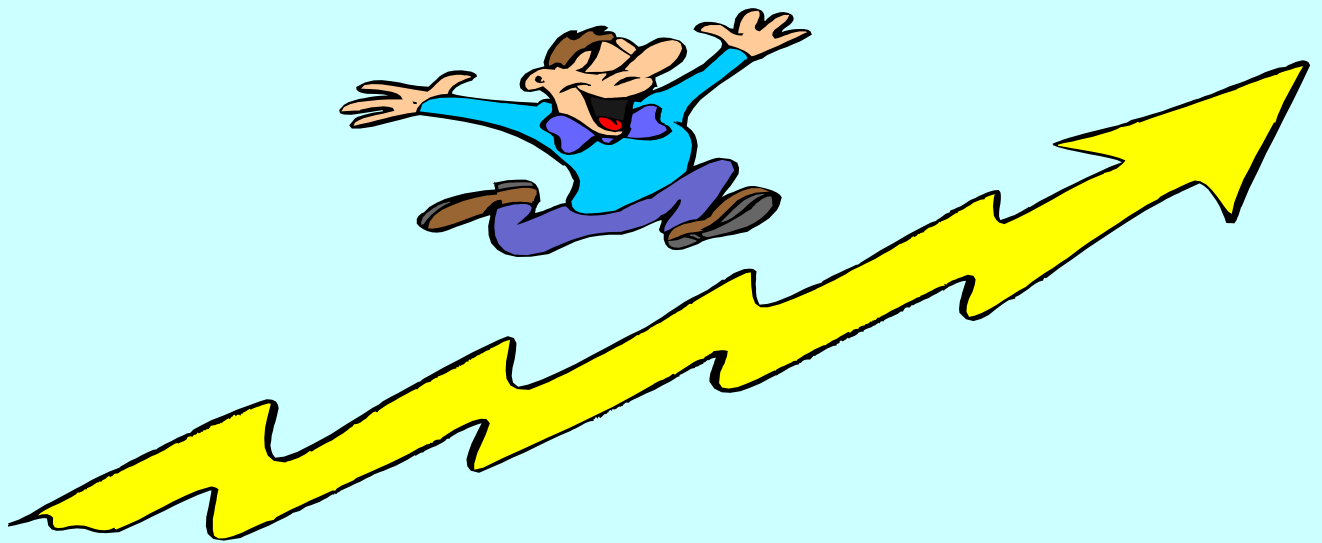
_____ *ступенів №* _____

_____

_____

(*прізвище, ім'я*)

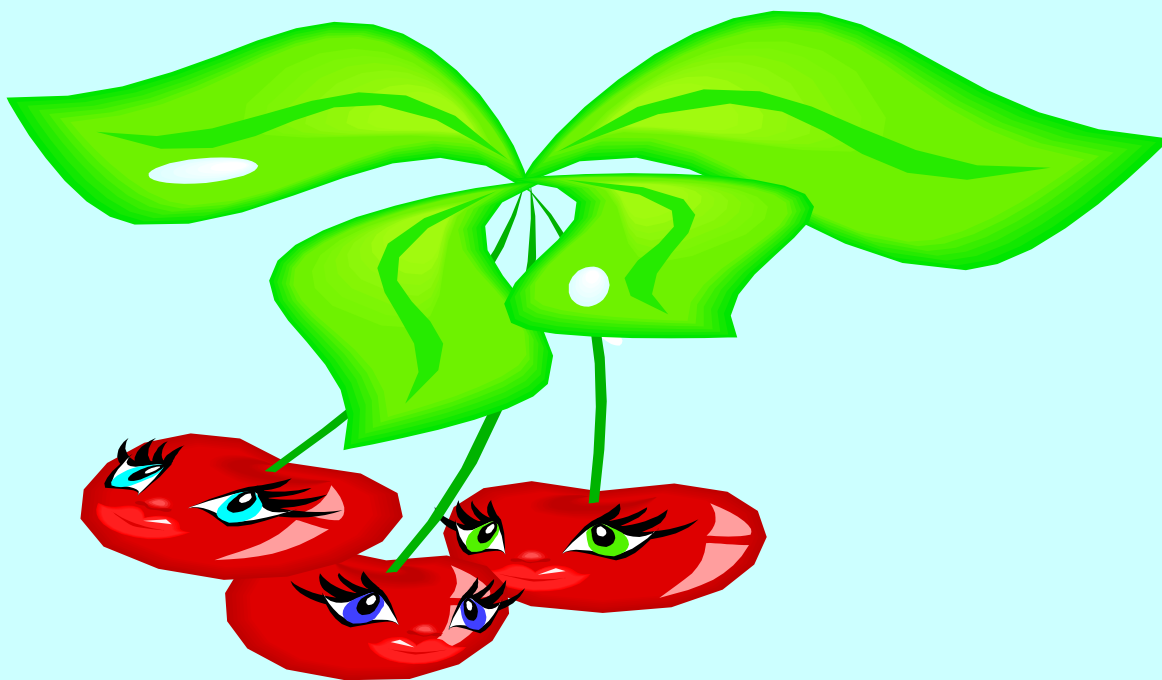
Частина перша. Повторюємо вивчене

Лексика. Фразеологія

1. Побудуйте синонімічні ряди до дієслів: гаятися, бентежити, гребувати, майорити, отямитися.
2. Складіть тезаурус (своєрідний список слів, розподілених за темою), до стрижневих слів доберіть синоніми та антоніми з теми „Канікули”

№	Слово	Синонім	Антоніми

3. До слова „лілія” доберіть епітети та порівняння. Складіть невеликий опис лілеї.
4. Доберіть 4-10 крилатих висловів до теми „На вербі груші”.
5. Напишіть невелике оповідання на тему „Хочете вірте, а хочете – ні”, використовуючи фразеологічні звороти.

Частина перша. Повторюємо вивчене

Фонетика

1. Допишіть слово.

Додавши приголосний, утворіть нові слова від таких слів:

коза, рука, буква, міль, коса, буря.

2. Змінюючи у слові „січ” останню букву /звук/ на іншу букву /звук/, утворіть як найбільше нових слів із іншим значенням.

3. а) Знайдіть 5 односкладових слів, які читаються зліва направо і справа наліво однаково і мають те саме значення.

б) Знайдіть не менш 4 дивовижних слів із 5 звуків кожне, які б читалися зліва направо і справа наліво, не змінюючи свого значення.

4. а) Знайдіть слова, які відрізняються від слова „рілля” тільки одним, першим звуком.

б) Пригадайте і запишіть слова, в яких був би подовжений /подвоєний/ один із цих звуків: /л/, /н/, /с/, /т/, /ч/.

5. Пригадайте і запишіть як найбільше слів, що мають склади – назви нот /до, ре, мі, фа, соль, ля, сі/. Складіть з них речення. Встановіть за допомогою питань зв'язок слів у реченні.

Частина перша. Повторюємо вивчене

Іменник. Займенник. Числівник. Прикметник

1. Знайдіть і запишіть іменники, які б мали такі значення під час читання:

Зліва направо:		Справа наліво:	
Листяне дерево	→ 1. _____	←	Геометрична фігура
Гул голосів	→ 2. _____	←	Чарівник
Площа для сільсько – господарських робіт	→ 3. _____	←	Домашня тварина
Розряд речей за якістю	→ 4. _____	←	Канат
Злак	→ 5. _____	←	Молочний продукт

2. Запишіть прислів'я, на місці крапок вставляючи вказівні та означальні займенники.

Яка днина, ... і гостина. На ...гук не одгукнешся. Біля чого потрешся, того ... наберешся. Де ... крадуть, там немає злодіїв. Що маю, ... і приймаю. ... не вгодиш. Вразив у ... серце. Хто втрачає ім'я людини, той втрачає ... .

(Нар. творчість)

3. Визначте, який числівник вживається у поданих прислів'ях та приказках. Запишіть ще одне прислів'я з цим числівником.

Як беруть, ... кіп дають, а як візьмуть, то не дадуть й одної.

Ліпше мати три ... ворогів, ніж одного зрадливого друга.

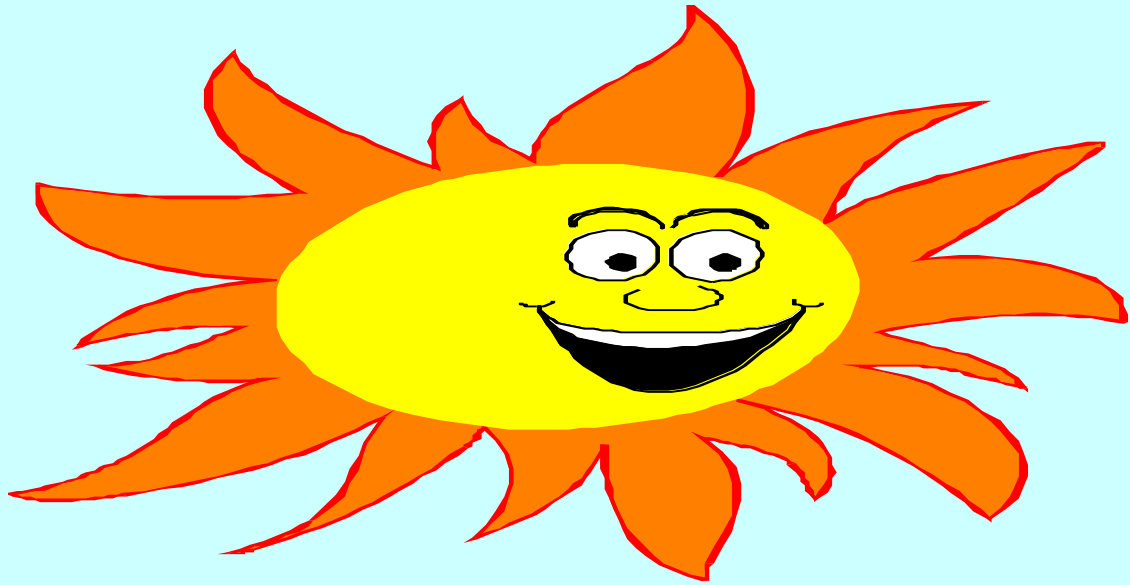
У нього п'ять ... думок нараз.

4. Складіть вірші, встановивши прикметники.

1) Ніби притомилось сонечко ... ,
У траві ... молочай не квітне.
Облетіло літо листячком із клена.
Лише ялинка в лісі ... .

2) ... сонце щедро осяває
сузір'я ягід на гіллі ... .
І дерево святкове пригощає
Гостей ... врожаєм своїм.

5. Побудуйте діалог, використовуючи іменники і прикметники у зменшено – пестливій формі, за такою ситуацією: татко подарував донечці папугу. Обое милуються новим членом родини.

Частина перша. Повторюємо вивчене

Дієслово

1. У поданих словах знайти і підкреслити дієслова:

Дамаск, Миколаїв, Олексій, цибулина, подвір'я, знайти.

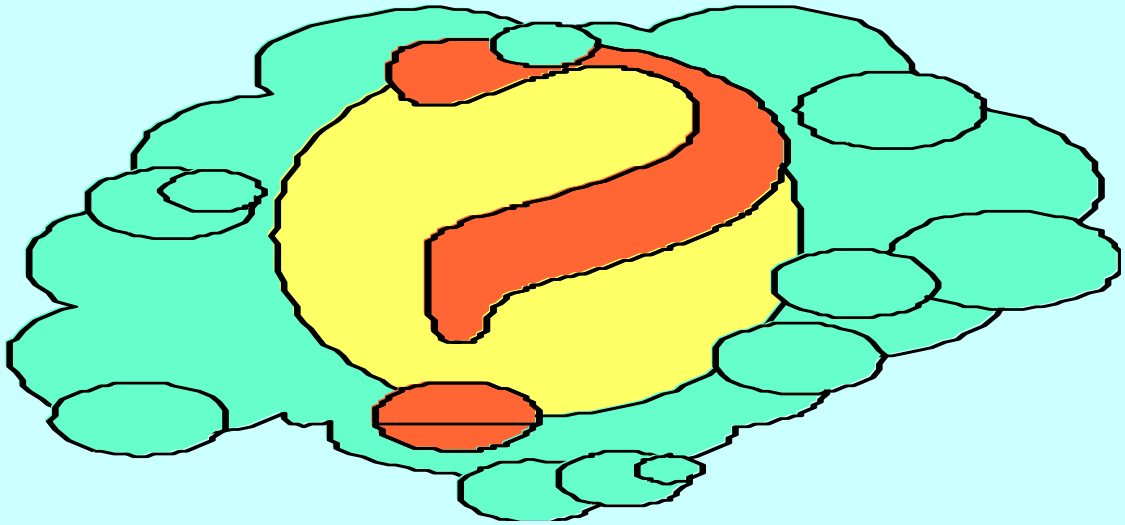
2. Дієслова запишіть підряд у колонку й біля кожного з них допишіть синонім (з других букв дописаних синонімів повинні скластися два пропущених слова у вислові російського письменника А. Чехова: «Потрібно виховувати в собі смак до ...»

Ослабнути, хитатися, держати, куйовдити, обманути, юрмитися, спускатися, схуднути, вештатися, насмілитися, скиглити.

3. Скласти лозунг з дієсловами наказового способу хай живе, боріться, відстоюйте, любіть, вивчайте.

4. Від поданих дієслів, іменників і прикметників утворити дієслова за допомогою префіксів і суфіксів. Ввести їх у невелике оповідання на тему „На екскурсії”.

Планувати, йти, шикуватися, рушати, оголошення, бажання, склад, запис, радість, теплий, співучий, синій, зелений, веселий, радий.

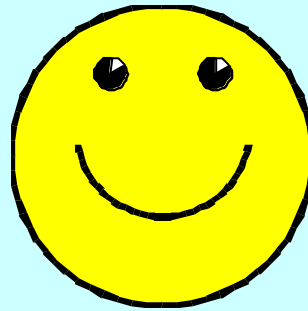

Сторінка юного дослідника

ТІЛЬКИ ДЛЯ САМИХ ДОПИТЛИВИХ

1. Дослідження мого емоційного стану (виберіть для себе малюнок і поставте біля нього позначку „+”).

2. Мій настрій у вигляді малюнку.

3. Дослідження моїх досягнень (дайте відповідь на запитання).

- Оцініть свою роботу за 12-бальною шкалою.

- Що найбільше сподобалось при вивченні матеріалу?

- Які труднощі виникли при вивченні матеріалу?

Чи необхідна допомога вчителя, учнів?

- Які види самостійної роботи найбільше подобаються?

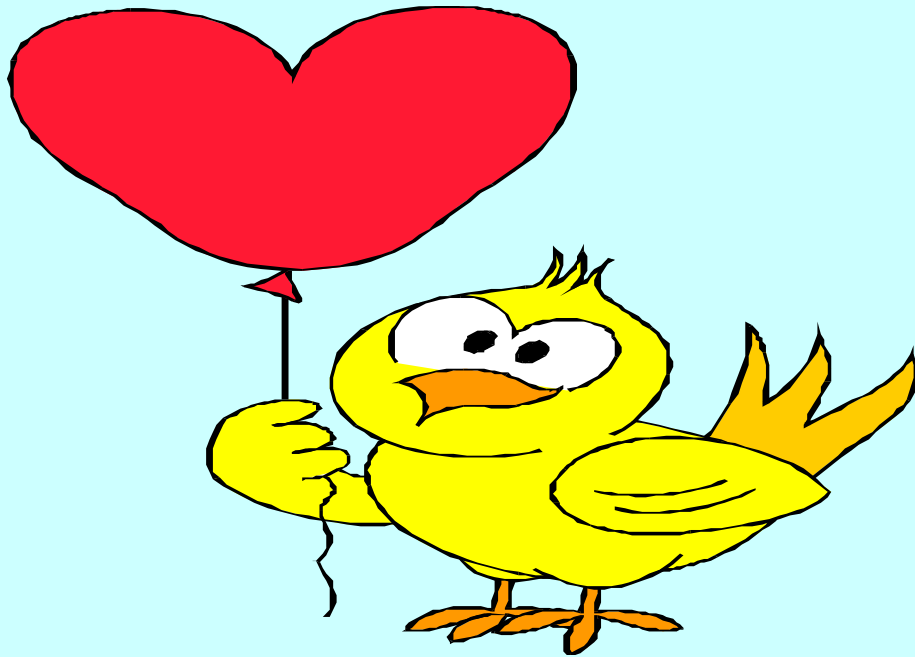

Частина друга. Вчимося, міркуємо, складаємо...

Дієприкметник

1. Від поданих дієслів утворіть дієприкметники і запишіть їх у фігури.

- 1) Який літає –
 які крокують –
 який розтав –
 які посивіли –
 яка співає –
 який заснув –
 який радіє –

- 2) яке розсипали –
 який виконали –
 яку занесли –
 який перелили –
 яку згадують –
 яку відігнули –
 який нагріли –

Ключ. У виділених рядках прочитаєте назву стану утворених дієприкметників.

3. Підберіть антоніми до поданих слів і запишіть їх у фігуру.

По горизонталі:

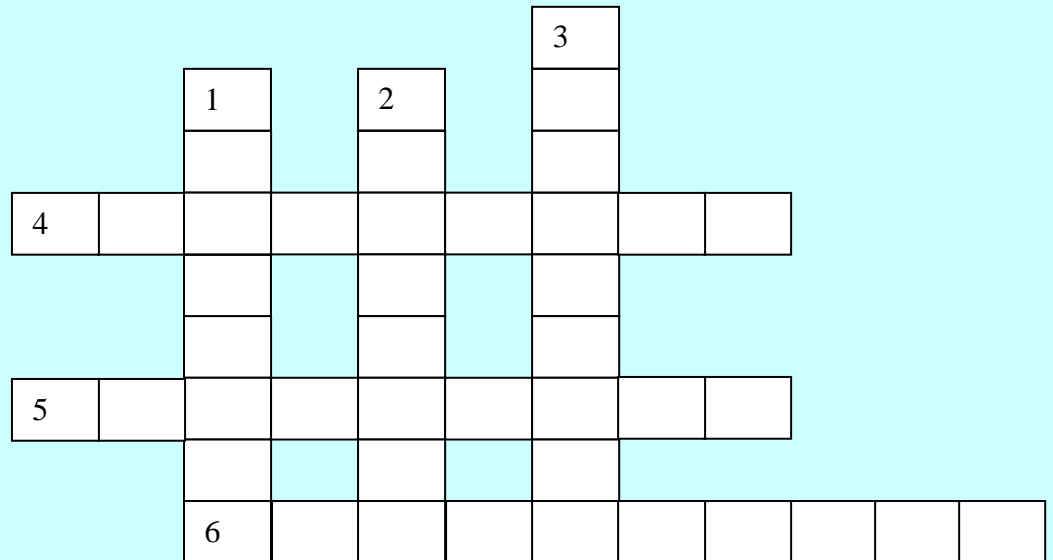
4) привезено;   5) віднесено;

6) нагріто.

По вертикалі:

1) зачинено;   2) збільшено;

3) освітлено.

4. У зв'язному тексті (5-6 речень) розкрити значення фразеологізму **мов у воду опущений**, вживаючи дієприкметники.

Для самих творчих:

Мої власні творчі завдання (прикладі).

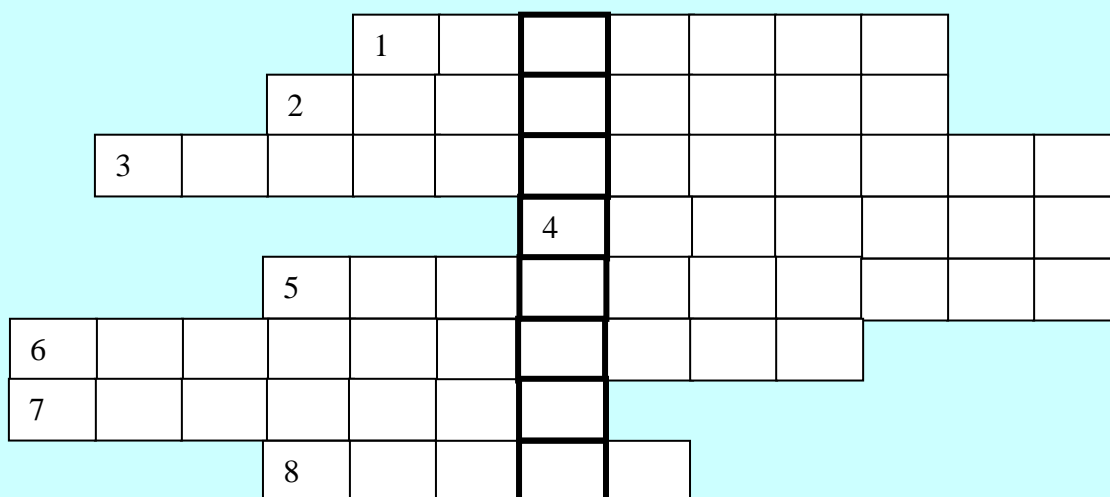

Ключ. Якщо завдання виконано правильно, у виділеному рядку можна буде прочитати прізвище відомого українського художника.

1. Тільки, після того як доїси кашу, підеш гуляти!
2. Іванко йшов додому і дрижав від холоду.
3. Гроза намагалася вдертись у кімнату і біла зовні в шибки вікон.
4. Дівчина казала це і тихо зітхала.
5. Листя з дерев опало і встелило тротуари.
6. Коли хлопці обминули хутірець – одну хатку, вони опинилися на скошених луках.
7. Часом стара бабуся, коли пряде грубу вовну, розповідає онукам про давнину.
8. Коли ви кудись ідете, пам'ятайте про правила дорожнього руху.

4. Пригадайте та запишіть як найбільше фразеологізмів (стійких словосполучень, прислів'їв, приказок), до складу яких входять дієприслівники. Введіть їх у казку під назвою „Не спитавши броду, не лізь у воду”.

Прислівник

	П						
	Р						
	И						
	С						
	Л						
	І						
	В						
	`Я						

I. Підберіть потрібні за змістом прислівники і запишіть їх у фігуру.

1. Бережись козла _____, коня ззаду, а лихого чоловіка з усіх боків.
2. Близький сусід _____ від далекого брата.
3. Щастя _____ покидає, а надія – ніколи.

4. _____ біда, лише там добре, де нас нема.
5. Око бачить _____, а розум ще далі.
6. Чи пан, чи пропав _____ не вмирати.
7. Не кайся рано встати, а кайся _____ спати.
8. _____ стеле, та твердо спати.

1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
	10									

II. До поданих визначень підберіть прислівники, що починаються на н. У заштрихованих клітинках прочитаєте ще один прислівник.

1. Скоро, найближчим часом.
2. Стоячи на колінах.
3. Випереджаючи один одного.
4. Найкоротшим шляхом.
5. На голодний шлунок.
6. Неможливо терпіти, важко знести.
7. На чотири частини.
8. Ненавмисне, випадково.
9. Під кінець, закінчуючи.
10. Виконавши половину роботи.

III. Утворить з кожної групи наведених складів і запишіть прислівники, що пишуться разом, через дефіс чи окремо.

Є, ПО, МО, МУ; КІВ, СЬКИ, БАТЬ, ПО; ПЕР, ПО, ШЕ; НЕЦЬ, КІ, ЦЕМ, КІН; ВІД, ЧАС, СУ, ЧА; ДЕНЬ, З, НА, ДНЯ; ЧІ, ДО, РЕ; БЕЗ, ВУ, СУМ, НІ; ВЕ, НЕ, ЛО, СЕ.

IV. Доберіть до поданих прислівників синоніми з префіксом не-

рідко

постійно

терміново

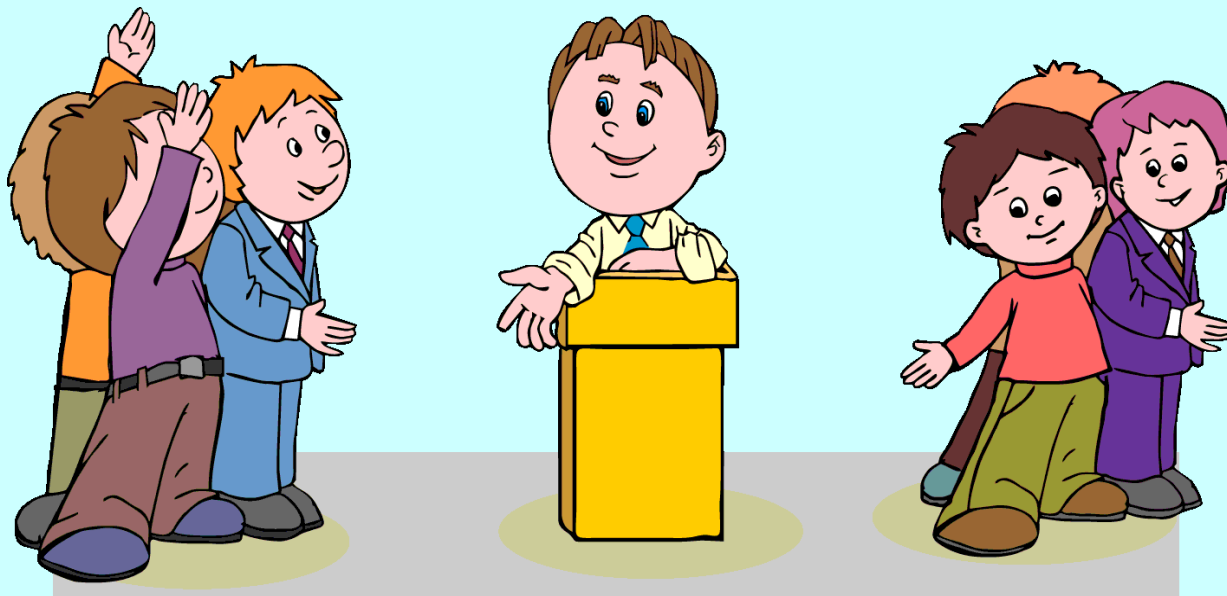
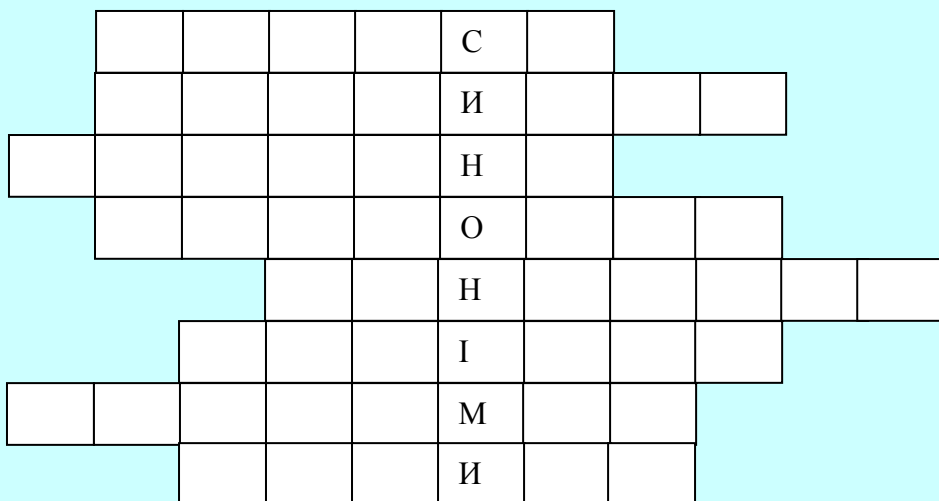
витривало

високо

слабко

стійко

голосно

Частина друга. Вчимося, міркуємо, складаємо...

Прийменник

1. Складіть з поданими словами речення, додавши потрібні прийменники.
Землеробство, Єгипет, неможливе, штучне, зрошення.
Приємно, подорожувати, Дніпро, пароплав.
Вози, сіль та риба, викотитися, поворот.
2. Перегрупувати слова, запишіть прислів'я. Підкреслите прийменники.
  - 1) рубають, до, летять, дрова, тріски, в, села, лісі, а.
  - 2) хочеш, лізти, рибу, їсти, треба, воду, в.
  - 3) вскач, гори, а, на, з, плач, гору, хоч.
  - 4) няньок, без, сели, у, дитина, носа.
  - 5) тесля, швець, чобіт, воріт, а, без, без.
3. Перепишіть прислів'я, вставляючи відповідно до змісту пропущені прийменники.
  - 1) Слово ... слова – зложиться мова.
  - 2) Де слова ... ділом розходяться, там непорядки водяться.
  - 3) Скільки ... мед не говори, ... роті солодко не буде.
  - 4) ... ласкаве слово не кидайся, а ... грубе не гнівайся.
  - 5) Нема казки ... правди.
  - 6) Гірше болить ... язика, як ... ножа.
  - 7) Як випустити ... свого язика, то ... чужому не втримаєш.

4. Складіть речення так, щоб слова **край, кінець, проти, близько** спочатку виступали як прийменники, а потім – як іменники або прислівники. Спробуйте поєднати речення у розповідь.

Частина друга. Вчимося, міркуємо, складаємо...

Сполучник

1. Спишіть речення, вставивши замість крапок потрібні сполучники.

Книга вчить, ... на світі жить.

Наука в ліс не веде, ... з лісу виводить.

Краще догана мудрого, ... похвала дурного.

Мудрий не все каже, ... знає, ... дурний не все знає, ... каже.

Не бійся рано встати, ... змолоду навчитися.

Треба нахилитись, ... з криниці води напитись.

(Нар. творчість)

2. Утворіть і запишіть:

а) з розділового сполучника – протиставний і сполучник підрядності;

б) із складного сполучника підрядності – два простих сполучника підрядності;

в) з дієслова в неозначеній формі на означення руху – єднальний сполучник та особовий займенник;

г) з прикметників із значенням часу – однокореневі прикметники та сполучник підрядності;

г') з іменника, що означає взуття, у називному відмінку множини – простий сполучник підрядності та особовий займенник другої особи;

д) з іменника другої відміни твердої групи на –р – простий сполучник, що може бути єднальним або протиставним, та іменник чоловічого роду другої відміни.

3. Допишіть речення, утворивши з них складні за допомогою сполучників сурядності.

Почалися приморозки, ...

Небо було чисте, ...

Земля розцвітала, ...

Снігу вже випало чимало, ...

4. Подані вирази замініть стійкими словосполученнями з парними сполучниками сурядності ні-ні. Запишіть їх.

Сказати не влад, недоречно.

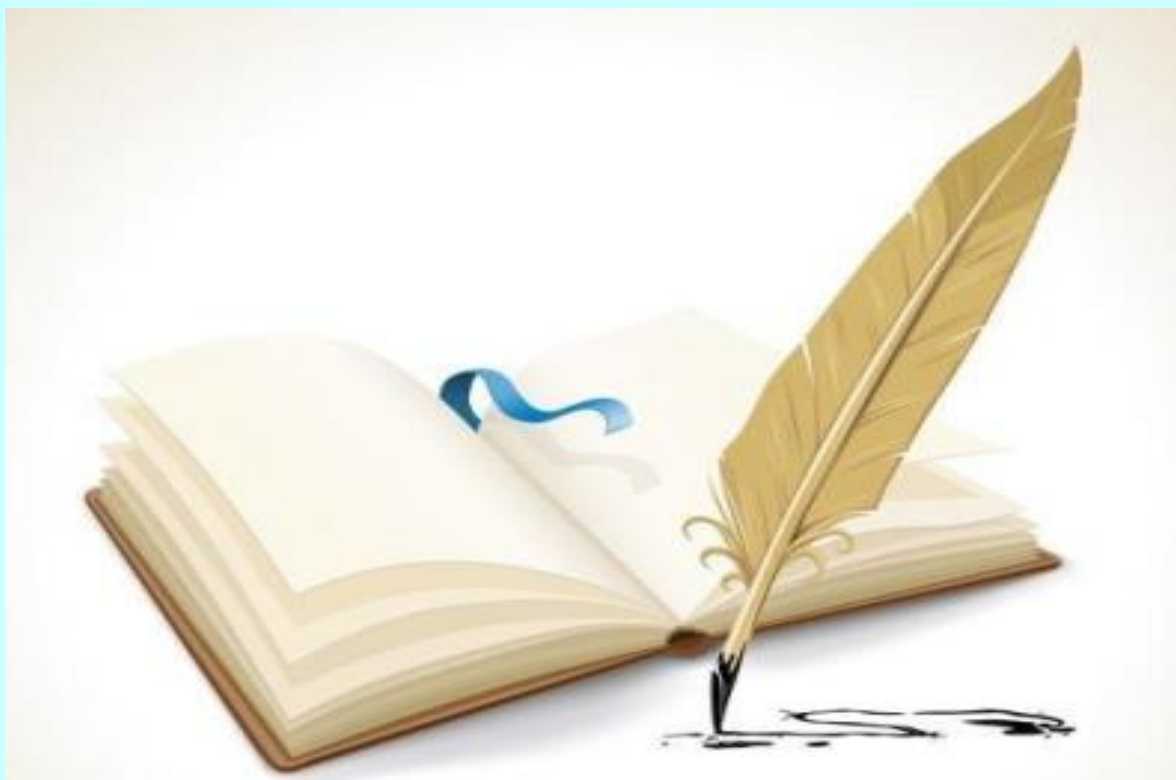
Розгубитися, не знаючи, що робити.

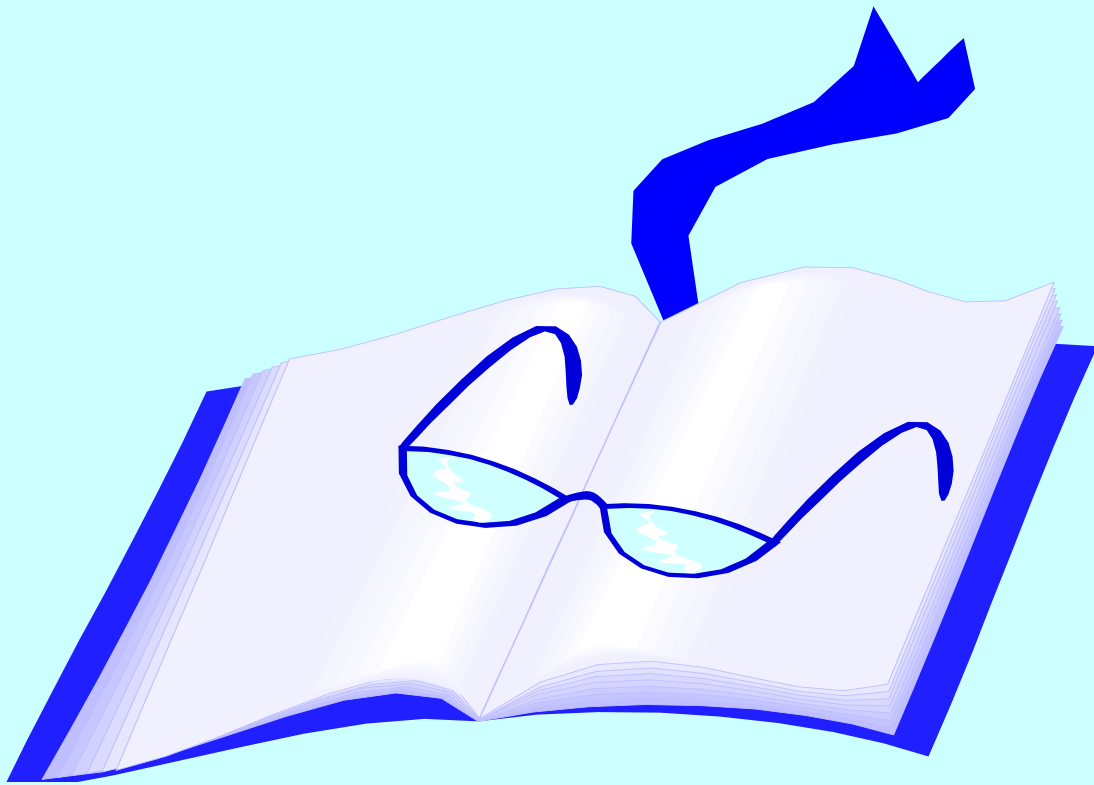
Дуже переляканий, вражений, здивований.

Безпричинно, безпідставно приставати.

5. Пригадайте, що ви знаєте про листування. Які бувають листи? Які вимоги до їх написання? Складіть листа своєму товаришеві (подрузі) за опорними словами.

Здрастуй; повідомляю тебе про те; незважаючи на те, що; якби ти знав, як; радий, тому що; трудно було, зате; я стою за те; як би ти мені допоміг.

Частина друга. Вчимося, міркуємо, складаємо...

Частка

1. Завдання – жарти:

1) Напишіть у трьох кліточках три частки: дві вказівні й одну підсилювальну:

	Г	
--	---	--

2) впишіть у п'ять кліточок дві вказівні й дві словотвірні частки:

		Ь		
--	--	---	--	--

3) які дві частки літають?

4) які дві частки ріжуть хліб?

5) які частки наказують?

6) утворить чотири частки зі слова одначе.

2. „Згадаймо літературу”

Запишіть пропущені частки. Назвіть ім'я автора.

1) Мені ... страшно, як згадаю оту хатину край села.

- 2) ... як мудрості доходиш – хочеться і жить і жить!
- 3) Пішов ... я в Україну, пішов ... додому, там ... мене привітали, зраділи ... старому.
- 4) Сонце тільки ... сіло десь за лісовими хащами.
- 5) А без тебе я де ... серце заховую.
- 6) ... так сонечко сіяло, ... так мені чого було! ... Мені так любо. Любо стало.
3. За допомогою відповідних часток виразіть у реченнях ті відтінки значення і почуття, які вказано в дужках. З отриманих речень складіть і запишіть зв'язку розповідь.

Сосни повеселішали. (Радість, підсилення, вказівка).

Скоро настане довгождана весна. (Питання, сумнів, ствердження, радість).

Швидко розтане сніг. (Сумнів, питання, підсилення).

Весна – чудова пора року. (Підсилення, радість).

Небо..., яке блакитне, високе. (Вказівка).

Ялинки здаються похмурими. (Виділення, обмеження).

4. Напишіть твір на лінгвістичну тему „Чому частка часто чинить чародійство”.

Частина друга. Вчимося, міркуємо, складаємо...

Вигук

1. Знайдіть у словах вигуки.

Погода, сухий, махати, тікати, дзенькати, подякую, кукурікати, добра ніч, жайворонок, нявчати, хлюпочуться, вчотирьох, напам'ять, пройде, лежачи.

2. Вставте пропущені вигуки.

1. _____, як я втомилась!
2. _____, і в'їдлиий ти!
3. _____, ловко ви мене піддурили.
4. Про вас нам таке розповідали, _____.
5. Було б чого радіти _____.
6. Ти не здорова _____ ти бліда!
7. що довго балакати _____ йди звідси!

3. Використовуючи слова ввічливості – вигуки, складіть діалог на тему „Розмова по телефону”.

4. Складіть розмову двох товаришів, які милуються квітами або тваринами, живляючи вигуки. Запишіть розмову діалогом.

5. Запишіть по чотири вигуки, що:

- а) складаються тільки з голосного звука;
- б) тільки з приголосних;
- в) з голосного та й;
- г) з голосного та х;
- г) з двох приголосних і голосного;
- д) із трьох слів (усталені звороти).

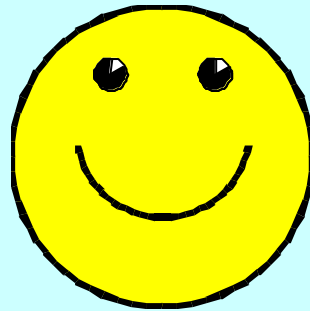

Сторінка юного дослідника

ТІЛЬКИ ДЛЯ САМИХ ДОПИТЛИВИХ

1. Дослідження мого емоційного стану (виберіть для себе малюнок і поставьте біля нього позначку „+”).

2. Мій настрій у вигляді малюнку.

3. Дослідження моїх досягнень (дайте відповідь на запитання).

- Оцініть свою роботу за 12-бальною шкалою.

- Що найбільше сподобалось при вивченні матеріалу?

- Які труднощі виникли при вивченні матеріалу?

- Чи необхідна допомога вчителя, учнів?

- Які види самостійної роботи Вам найбільше подобаються?

МОЇ ДОСЯГНЕННЯ

- участь у конкурсах творчості

- творчі роботи

- участь в олімпіадах, МАН

- публікації творчих робіт
